

ØKENDE ULIKHET I NORGE?

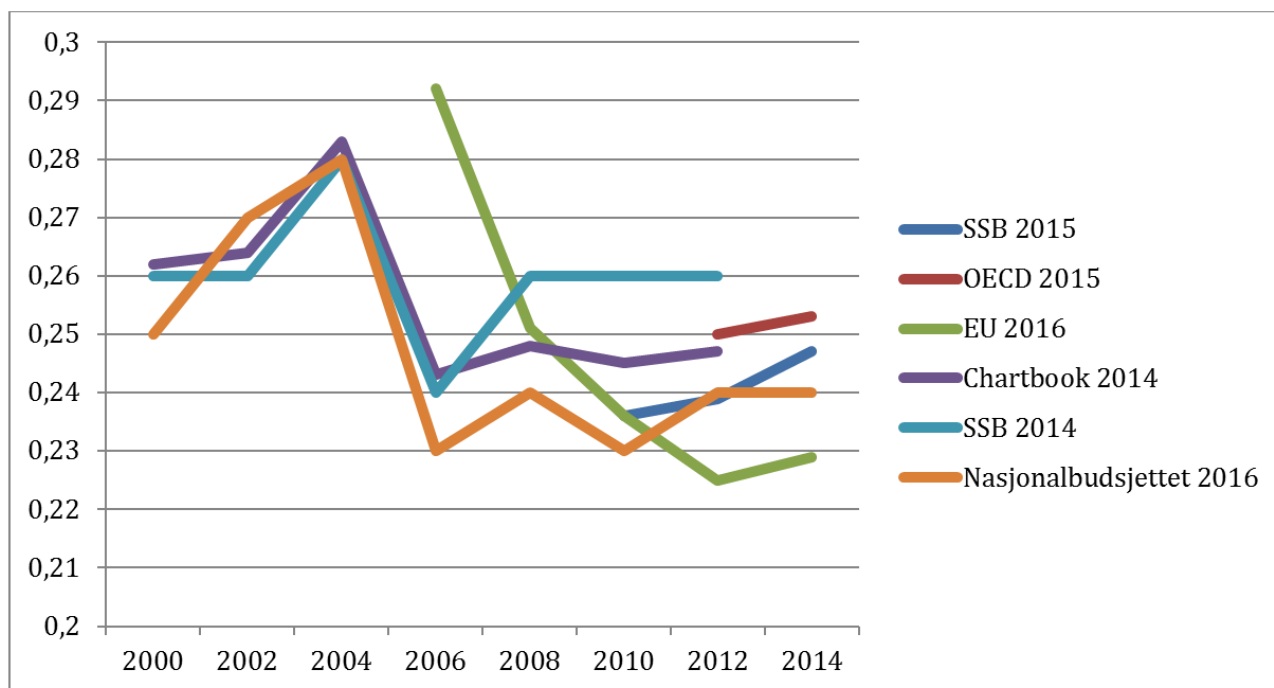
”Ulikhetene i lønn og formuer øker nå like raskt i Norge som i andre rike land,” meldte NRK og andre medier 12. februar, med referanse til OECD-eksperten Michael Förster, som besøkte landet.¹ Förster er ansvarlig for OECDs arbeid med økonomisk ulikhet, og har god kontroll på statistikken. Men Försters uttalelser til NRK, og OECDs rapporter om temaet, baserer seg på utviklingen siden midten av 1980-tallet.² Ser man på denne perioden, er det riktig at ulikheten har økt noe: Norge hadde en ginikoeffisient, som måler ulikheten på en skala fra 0 (full likhet) til 1 (full ulikhet), på rundt 0,20 på begynnelsen av 1980-tallet, og ligger i dag nærmere 0,25.³ Andelen av inntektene som tilfaller den rikeste prosenten av befolkningen, har gått fra 4,5 til omtrent åtte prosent i samme periode.⁴ Fortsatt er vi imidlertid blant de landene i verden som har minst økonomiske forskjeller. Det kan også, slik det gjøres i Civita-notat 11/2014, argumenteres for at en god del av den målte økningen skyldes endringer i skattesystemet.⁵ Skattereformer endrer måten inntekter og formuer registreres på, og kan kanskje få frem forskjeller som alltid har vært der, snarere enn en reell økning i ulikhet.

Når NRK og andre hevder at ulikhetene *nå* endres raskt i Norge, er det imidlertid feil, og en misforstått bruk av OECD-tallene. I dette notatet presenteres en rekke indikatorer for ulikhet. Vi tar for oss årene siden 2000, og spesielt siden 2008, siden skattereformen i 2005-2006 forstyrrer bildet. Det er, basert på disse tallene, vanskelig å finne bevis for at ulikhetene *nå* er økende.

Noen forbehold må imidlertid tas. Det er alltid en viss treghet i tallene. Det er for tiden mye debatt om faktorer som kan skape ulikhet, enten det er flyktninger, arbeidsledighet, profittmulighetene for de rike eller konkurransen fra roboter eller internasjonale markeder. Disse trendene fanges kanskje ikke opp i tallene ennå. Som det kommer frem under, er det også en rekke ulike mål på ulikhet, og ulike måter å beregne de ulike tallene på, som gjør det vanskelig å trekke helt entydige konklusjoner.

Forskjeller i inntekt

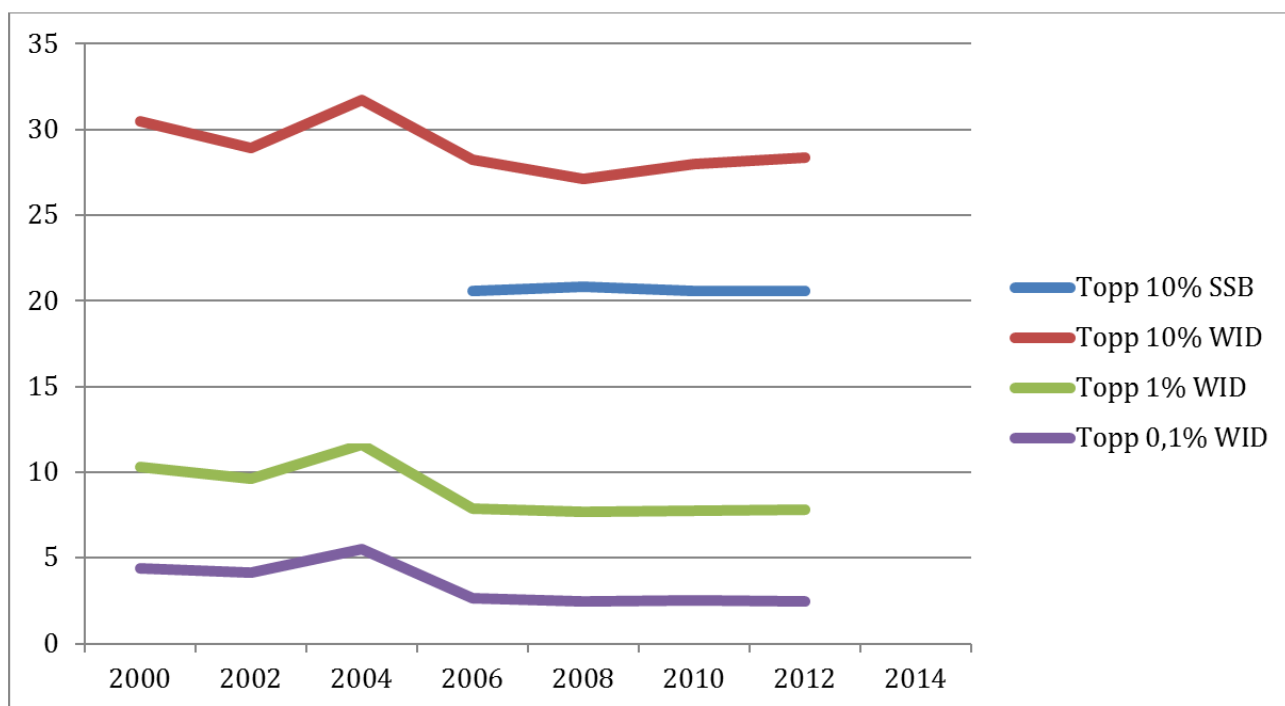
Det vanligste målet på økonomiske forskjeller i et land er den nevnte ginikoeffisienten. Figuren under viser hvordan denne har utviklet seg, målt ved tall fra SSB,⁶ OECD,⁷ Eurostat,⁸ Finansdepartementet⁹ og samlesiden *Chartbook of Economic Inequality*.¹⁰ Selv om mange av tallene via omveier kommer fra de samme forskerne ved SSB, varierer de, som vi ser, noe mellom kildene. Dette kommer av ulike definisjoner, utvalg osv., som det henvises til kildene for nærmere gjennomgang av. Alle tallene som er med, er imidlertid for disponibel inntekt, det vil si inntekt etter skatt og overføringer.¹¹

Figur 1: Ulike ginikoeffisienter, 2000-2014.

Som vi ser, viser de tre kildene som har tallgrunnlag helt tilbake til 2000, samme tendens. I 2000 var ginikoeffisienten rundt 0,25-0,26, og den økte en god del til 2004. Her er det skattereformen som spiller inn: Siden man visste at en skattereform med innføring av utbytteskatt ville bli gjennomført i 2005, var det mange som tok ut store utbytter i 2004. Deretter falt ulikheten igjen, og den ser ut til å ha stabilisert seg på et noe lavere nivå enn før skattereformen, selv om det er relativt store forskjeller mellom kildene. Fra 2012 til 2014 viser tre av fire kilder en økning. Statistisk sentralbyrå forklarer denne økningen med økende kapitalinntekter, først og fremst aksjeutbytte, og innvandring.¹² Men ser man bort fra variasjonene fra år til år, er det ikke grunnlag for å trekke konklusjoner om økende ulikhet: Tvert i mot viser alle tallene fra 2014 en lavere ulikhet enn i 2000, og det er ingen entydig trend opp eller ned siden 2008.

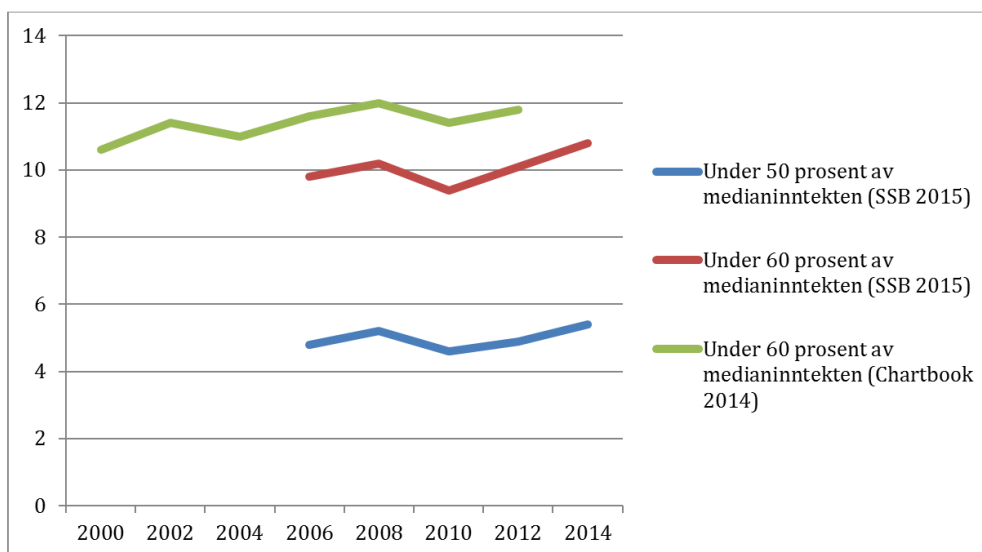
Den neste figuren viser andelen av inntektene som tilfaller de rikeste i befolkningen. Dette er et mål som, bedre enn ginikoeffisienten, får frem utviklingen i toppen av inntektsfordelingen. Her er tallene i hovedsak fra World Income Database (WID), satt sammen av Alvaredo, Atkinson, Piketty, Saez og Zucman,¹³ og supplert med tall fra SSB.¹⁴

Figur 2: Ulike mål på andelen av landets totale inntekter som tilfaller ulike deler av befolkningen, 2000-2014.

Ifølge WID-dataene, tilfalt i overkant av 30 prosent av landets totale inntekter de 10 prosent med høyest inntekter i 2000, mens andelen i 2012 var godt under 30 prosent. Det samme bildet som for ginikoeffisienten er gjeldende, med en økning før 2005 og deretter et fall. Også andelene til den rikeste prosenten og den rikeste promillen viser samme tendens. Andelen av inntektene som tilfaller den rikeste promillen er, ifølge disse tallene, nesten halvert siden starten av 2000-tallet. Her må det imidlertid tas forbehold om at de siste par årene, som viste en viss økning for gini-tallene, ikke er med i datagrunnlaget.

Mens andelen som tilfaller de rikeste viser én del av ulikhetsutviklingen, er det også interessant å se på utviklingen blant de fattigste. Her er andelen som lever på inntekter under ulike fattigdomsgrenser, som vises i figuren under, illustrerende.

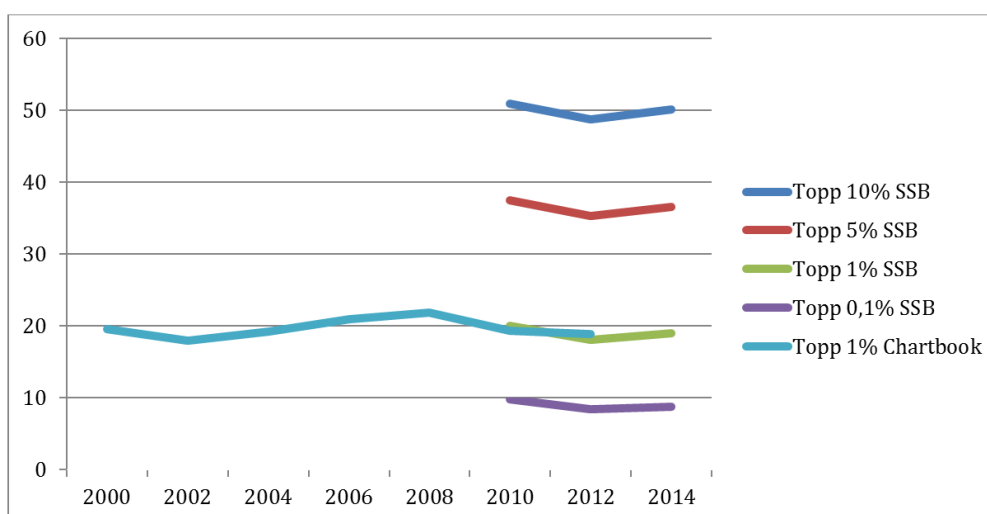

Figur 3: Ulike mål på andelen som lever under 50 og 60 prosent av medianinntekten, 2000-2014.

Ifølge tallene fra *Chartbook of Economic Inequality*,¹⁵ har andelen som lever under 60 prosent av medianinntekten økt fra rundt 10,6 til 11,8 prosent, og det er også en økning i tallene fra SSB.¹⁶ Det kan altså se ut til at det blir flere relativt fattige, men det kan diskuteres om økningen er stor. I samme periode er for eksempel innvandrerbefolkningen, som utgjør en stor andel av de som lever på de laveste inntektene, blitt mer enn doblet.¹⁷

Forskjeller i formue

Det er færre og dårligere tall for utviklingen i formue enn for inntekt, men det forskes for tiden mye på temaet, så vi vil få bedre oversikt i årene som kommer. Det vi allerede vet, er imidlertid at formuer er langt skjevare fordelt enn inntekter. Vi vet også at mange har mer gjeld enn formue, noe som kompliserer bildet. I figuren under presenteres noen av de dataene vi har i dag.¹⁸

Figur 4: Ulike mål på andelen av landets totale formuer som tilfaller ulike deler av befolkningen, 2000-2014.

Vi ser at andelen av den totale formuen som tilhører den rikeste prosenten av befolkningen, er overraskende stabil, og varierer lite rundt 20 prosent. Tallene for den rikeste promillen og den rikeste desilen har vi bare for noen få år, men heller ikke her er det noe grunnlag for å trekke noen konklusjon om at ulikheten øker raskt.

Oppsummering

Det er ikke grunnlag for å si at ulikheten i Norge er sterkt økende. Man kan kanskje trekke ut en enkelt indikator eller tilpasse årene slik at man får den utviklingen man ønsker, men ser man over tid og på flere mål, er det stabiliteten som er mest fremtredende siden årtusenskiftet.

I dette notatet er utviklingen i Norge ikke sammenlignet med utviklingen i andre land. Hadde vi gjort det, ville stabiliteten i Norge blitt enda tydeligere.

Dette betyr ikke at ulikhetsdebatten bør avsluttes, eller at det ikke er elementer i en ulikhetsdimensjon som fortjener stor politisk oppmerksomhet. Det er det, og noen av dem er tatt opp i tidligere Civita-notater. Men den store, internasjonale trenden med økende ulikhet, ser ikke ut til å ha rammet Norge det siste tiåret. Tvert i mot: I Norge har nær sagt alle grupper kommet meget godt ut siden årtusenskiftet. Debatten bør handle om hvordan vi nå klarer omstillingene, slik at dette bildet kan videreføres i fremtiden.

Notatet er skrevet av Marius Doksheim, fagsjef i Civita.

Civita er en partipolitisk uavhengig tankesmie som gjennom sitt arbeid skal bidra til økt forståelse og oppslutning om liberale verdier og løsninger. Den enkelte publikasjons forfatter(e) står for alle utredninger, konklusjoner og anbefalinger, og disse analysene deles ikke nødvendigvis av andre ansatte, ledelse, styre eller bidragsytere. Skulle feil eller mangler oppdages, ville vi sette stor pris på tilbakemelding, slik at vi kan rette opp eller justere. Ta kontakt på marius@civita.no eller civita@civita.no.

SLUTTNOTER

- 1 Bl.a. NRK P2s Nyhetslunsj 12.2.16.
- 2 OECDs siste store publikasjon om temaet er *In It Together: Why Less Inequality Benefits All*. OECD, 2015. http://www.oecd-ilibrary.org/employment/in-it-together-why-less-inequality-benefits-all_9789264235120-en
- 3 Ibid.
- 4 Facundo Alvaredo, Tony Atkinson, Thomas Piketty, Emmanuel Saez and Gabriel Zucman 2015. *The World Wealth and Income Database*. <http://www.wid.world/#Database>:
- 5 Marius Doksheim 2014: "Thomas Piketty: Capital in the Twenty-First Century – Nyansering og mulige løsninger". Civita-notat 11/2014. <http://www.civita.no/publikasjon/nr-11-2014-thomas-piketty-nyansering-og-mulige-losninger>
- 6 SSB 2015: Inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger. Tabell: 09114: Inntektsfordelingen belyst ved ulikhetsmålene ginikoeffisient og P90/P10. Inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala). SSB 2014: "Utvikling i inntektsulikhet" <https://www.ssb.no/natur-og-miljo/barekraft/utvikling-i-inntektsulikhet>
- 7 OECD 2015: *In It Together: Why Less Inequality Benefits All*. Tabell 1.A1.1. http://www.oecd-ilibrary.org/employment/in-it-together-why-less-inequality-benefits-all_9789264235120-en Tallene her er fra 2007, 2011 og 2013.
- 8 Eurostat 2016: Gini coefficient of equivalised disposable income. <http://ec.europa.eu/eurostat/web/income-and-living-conditions/data/database>
- 9 Finansdepartementet 2015: Meld. St. 1. Nasjonalbudsjettet 2016. Figur 2.9. http://www.statsbudsjettet.no/upload/Statsbudsjett_2016/dokumenter/pdf/stmeld.pdf
- 10 Facundo Alvaredo, Tony Atkinson, Thomas Piketty, Emmanuel Saez and Gabriel Zucman 2015. *The World Wealth and Income Database*. <http://www.wid.world/#Database>:
- 11 I alle figurene er kun annenhvert år tatt med, for å forenkle fremstillingen. Dette påvirker ikke hovedbildet, men ved å unngå 2005 unngår vi å gi inntrykk av en stor reduksjon i ulikheten.
- 12 SSB 2015: Inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger, 2014. <http://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/statistikker/ifhus>
- 13 Facundo Alvaredo, Tony Atkinson, Thomas Piketty, Emmanuel Saez and Gabriel Zucman 2015. *The World Wealth and Income Database*. <http://www.wid.world/#Database>. Tallene for 2012 er fra 2011.
- 14 Fordelingen av husholdningsinntekt etter skatt per forbruksenhet for personer. Andel av totalinntekten etter desiler. Prosent. 2006-2012. <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/statistikker/iffor> Forskjellen mellom disse to målene forklares blant annet av om man ser på individer eller husholdninger, og om studenter inkluderes.
- 15 Salvatore Morelli og Anthony Atkinson 2014: Chartbook of Economic Inequality: Norway. <http://www.chartbookofeconomicinequality.com/inequality-by-country/norway/>
- 16 SSB: 2015: Inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger. Tabell: 06947: Personer i privathusholdninger med årlig inntekt etter skatt per forbruksenhet, under ulike avstander til medianinntekten. EU- og OECD-skala.
- 17 SSB 2015: Nøkkeltall for innvandring og innvandrere. <https://www.ssb.no/innvandring-og-innvandrere/nokkeltall>
- 18 Salvatore Morelli og Anthony Atkinson 2014: Chartbook of Economic Inequality: Norway. <http://www.chartbookofeconomicinequality.com/inequality-by-country/norway/> og SSB: 2015: Inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger. Tabell: 10318: Del av samla berekna nettoformue, gjennomsnittleg berekna nettoformue og lågaste verdi i desil for hushald, etter desilfordelt berekna nettoformue.